

เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา การรู้สารสนเทศ รหัสวิชา ง3 1 2 4 9

โรงเรียนอินทบูร: เขตบางซื่อ กรุงเทพฯ
 จัดทำและเรียบเรียง โดย ดร.อุทุมพร ชื่นวิญญา
 พิมพ์ครั้งที่ 2 มีนาคม 2559

การรู้สารสนเทศ

Information Literacy

ความเป็นมาของการรู้สารสนเทศ

การรู้สารสนเทศ มีวิวัฒนาการมาจากการรู้หนังสือ ประชาชนที่ถูกกำหนดให้เป็นผู้รู้หนังสือ จะต้องเป็นผู้ที่สามารถอ่านออกเขียนได้ อย่างไรก็ตามเมื่อมีการตรวจสอบประวัติของการรู้หนังสือพบว่าเริ่มมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา นั่นคือ ก่อนที่จะมีข้อมูลการทำสำมะโนประชากร สิ่งที่สามารถบ่งชี้ได้ว่าประชาชนที่เป็นผู้รู้หนังสือคือ คนที่มีความสามารถในการเซ็นชื่อได้ ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 สิ่งที่แสดงถึงการรู้หนังสือในขณะนั้นคือ ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ของประชาชน โดยมีการเพิ่มมาตรฐานการรู้หนังสือให้สูงขึ้นอีกคือ ต้องผ่านการทดสอบการรู้หนังสือ เพื่อให้มีความเข้าใจในเนื้อหาและการใช้ภาษา ตลอดจนความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศด้วยและได้มีการทดลองใช้ทฤษฎีใหม่ๆ เพื่อทดสอบการรู้หนังสือซึ่งมีหลักเกณฑ์ คือการสอบข้อเขียน การสอบปากเปล่า การอ่านออกเสียง การอ่านในใจ ผู้เชี่ยวชาญการรู้หนังสือได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับแนวคิดหลักของการรู้หนังสือว่า หมายถึง ทักษะในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งช่วยให้บุคคลรู้จักหน้าที่ มีวุฒิภาวะ มีความเป็นตัวของตัวเอง และมีศักยภาพในตนเอง ลักษณะการรู้หนังสือได้ขยายออกไป โดยเริ่มจากความสามารถในการเขียนอักษรด้วยลายมือ หรือเขียนตามคำบอก ความสามารถในการใช้ภาษา มีทักษะทางพุทธิพิสัย ความสามารถในการลำดับความคิดและมีเหตุผล ต่อมาจึงได้ขยายความหมายของการรู้หนังสือเพิ่มเติมคือ จะต้องตระหนักถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม การเมืองและเศรษฐกิจ การรู้หนังสือนั้นต้องแสดงออกให้เห็นเด่นชัด

ในเรื่องคุณค่าต่อสังคม เศรษฐกิจและคุณค่าต่อตนเอง มีความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศและเมื่อเข้าสู่ยุคที่สารสนเทศท่วมทับ ความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศ การค้นคืนสารสนเทศ และการประเมินสารสนเทศนั้นจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการแสวงหาความรู้และการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดังนั้นคำว่าความรู้หนังสือจึงถูกเรียกชื่อใหม่ว่า การรู้สารสนเทศ (Information Literacy) (Breivik & Gee 1989)

ในปี ค.ศ. 1989 สมาคมห้องสมุดอเมริกัน ได้จัดตั้งคณะกรรมการการรู้สารสนเทศ และในปี ค.ศ. 1974 โดย นายพอล ซูร์คาวสกี (Paul Zurkowsky) อดีตนายกสมาคมอุตสาหกรรมสารสนเทศ (Information Industry Association) ได้กล่าวรายงานที่เสนอต่อคณะกรรมการแห่งชาติสหรัฐอเมริกาว่า ด้วยเรื่อง ห้องสมุดและการบริการสารสนเทศ ได้กำหนดคำว่า การรู้สารสนเทศ ใช้ครั้งแรก แนวคิดของการรู้สารสนเทศปรากฏอีกครั้ง ในปี ค.ศ. 1976 เบอร์ชินอล (Burchinal) ได้นำเสนอรายงานในการประชุมสัมมนาที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเทกซัส เอแอนด์เอ็ม (Texas A&M University Library) ว่าการที่จะเป็นผู้รู้สารสนเทศนั้นจะต้องมีทักษะหลายด้านประกอบกัน ได้แก่ ความสามารถในการระบุแหล่งและใช้สารสนเทศที่ต้องการเพื่อการแก้ปัญหาและการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทักษะเหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ได้อย่างกว้างขวางทั้งในการทำงานและกิจกรรมของแต่ละบุคคล เช่นเดียวกับโอเวน (1976) ซึ่งกล่าวสอดคล้องกันว่า การรู้สารสนเทศสามารถช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและเป็นการรับประกันเพื่อการดำรงอยู่ของหลักการประชาธิปไตย ต่อมาในทศวรรษ 1980 เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการค้นคืนสารสนเทศ และในปลายทศวรรษนี้เอง คณะกรรมการการรู้สารสนเทศ สมาคมห้องสมุดอเมริกัน ได้กล่าวว่าการรู้สารสนเทศไม่ใช่การรู้ชัดถึงความสำคัญของการรู้สารสนเทศต่อสังคมในระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น แต่จะต้องรวมถึงทักษะที่จำเป็นนั่นคือ “ผู้รู้สารสนเทศจะต้องมีความสามารถในการระบุแหล่ง ประเมินและใช้สารสนเทศที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล” (ALA 1989) มีความสามารถในการกำหนดหัวข้อเรื่อง และคัดเลือกคำศัพท์ที่เหมาะสมกับหัวข้อที่ศึกษา มีกลยุทธ์ในการค้น มีแนวทางในการจัดการสารสนเทศ วิเคราะห์คุณค่าของสารสนเทศโดยพิจารณาถึงความเกี่ยวข้อง ความถูกต้อง คุณภาพและความเหมาะสมของสารสนเทศกับหัวข้อที่ศึกษาและนำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ต่อไป

ความหมายของการรู้สารสนเทศ

การรู้สารสนเทศ แปลมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Information Literacy” ซึ่งยังไม่มีคำบัญญัติเป็นภาษาไทยอย่างเป็นทางการ จึงมีผู้ใช้คำภาษาไทยแตกต่างกันออกไป เช่น การรู้สารสนเทศ การรู้เท่าทันสารสนเทศ ความรอบรู้สารสนเทศ การรู้สารสนเทศ ความสามารถทางสารสนเทศ คำนิยามนี้เป็นที่ยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน และถือว่าเป็นคำนิยามพื้นฐานของการรู้สารสนเทศจากการประชุมของสมาคมห้องสมุดอเมริกันในครั้งนั้น มีการใช้คำว่า การรู้สารสนเทศอย่างแพร่หลาย โดยมีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย บางคนกล่าวว่า การรู้สารสนเทศมาจากการรู้หนังสือ (Literacy) บางคนกล่าวว่าเป็นความสามารถในการจัดการและตัดแปลงเทคโนโลยี ความหมายเหล่านี้เป็นความหมายที่แคบ ส่วนความหมายอื่น ๆ ที่กล่าวว่า การรู้สารสนเทศเป็นความสามารถที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการอ่าน ในการใช้คอมพิวเตอร์ ซึ่งความสามารถที่กล่าวมานี้เป็นแนวคิดย่อย ๆ ของการรู้สารสนเทศเท่านั้น ความคิดกว้าง ๆ ของการรู้สารสนเทศนั้น หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึงและใช้แหล่งสารสนเทศ เพื่อตอบสนองปัญหาความต้องการสารสนเทศ (Hayden. 2000) จากแนวคิดต่าง ๆ ของการรู้สารสนเทศ จึงมีผู้ให้คำนิยามการรู้สารสนเทศไว้หลายท่าน ดังนี้

จุฑาทภาค สว่างเนตร และ ศทาวุธ เกษสระ (2551) ให้ความหมายของการรู้สารสนเทศ (Information literacy) หมายถึง ความรู้ความสามารถ และทักษะของบุคคลในการเข้าถึงสารสนเทศ ประเมินสารสนเทศที่ค้นมาได้ และใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพทุกรูปแบบ ผู้รู้สารสนเทศจะต้องมีทักษะในด้านต่างๆ เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ และหรือการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการใช้ภาษา ทักษะการใช้ห้องสมุด ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ เป็นต้น เรียกว่า ผู้รู้สารสนเทศ (Information Literate Person)

ไพฑูรย์ สินลาร์ตัน และคณะ ให้ความหมายของ ให้ความหมายการรู้สารสนเทศ (2550) หมายถึง ความสามารถ ในให้กำหนัดขอบเขตสารสนเทศที่ต้องการใช้ สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลสารสนเทศ บูรณาการสารสนเทศใหม่เข้ากับความรู้เดิม การใช้วิจารณญาณในการประเมินสารสนเทศ และนำไปใช้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อาชัญญา รัตน์อุบล และคณะ (2550) ให้ความหมายของการรู้สารสนเทศ ว่าหมายถึงความจำเป็นของสารสนเทศการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี (ข้อมูลข่าวสาร) สารสนเทศ การวิเคราะห์และประเมินสารสนเทศ การจัดระบบประมวลสารสนเทศ การประยุกต์ใช้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจที่มีประสิทธิผลและสร้างสรรค์ การสรุปอ้างอิงและสื่อสารข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ ความเข้าใจและยอมรับในจริยธรรมของข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาเจตคติที่นำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

สุพรรณ ส่องแสงจันทร์ และคณะ (2548) การรู้สารสนเทศ (Information literacy) หมายถึง ความรู้ความสามารถและทักษะของบุคคลในการเข้าถึงสารสนเทศ ประเมินสารสนเทศที่ค้นมาได้ และใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพทุกรูปแบบ ผู้รู้สารสนเทศจะต้องมีทักษะในด้านต่างๆ เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์และ หรือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการใช้ภาษา / ทักษะการใช้ห้องสมุด ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์

ดวงกมล อุ่นจิตติ ให้ความหมายของการรู้สารสนเทศ หมายถึง ความสามารถที่ตรงความต้องการ (2547) ให้บุคคลรู้สึกตระหนักเมื่อมีความต้องการสารสนเทศ และมีความสามารถในการกำหนดการประเมินคุณค่าสารสนเทศ และการใช้สารสนเทศที่ตรงความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การรู้สารสนเทศยังมีความสัมพันธ์กับทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอีกด้วย

พิศิษฐ์ กาญจนพิมาย ให้ความหมายการรู้สารสนเทศ หมายถึง การมีความสามารถในการ (2546) การใช้สารสนเทศโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือได้อย่างเหมาะสม สามารถค้นคว้า เลือกลงใช้สารสนเทศ และประเมินสารสนเทศที่ดีได้

Lenox & Walker (1993) กล่าวว่า การรู้สารสนเทศ มีหลักนิยามต่างๆ กันในความหมายกว้างๆ นั้น หมายถึง ความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในการเข้าถึงและเข้าใจแหล่งทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลาย

Dayel (1992) กล่าวว่า การรู้สารสนเทศ หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึง การประเมิน และการใช้สารสนเทศจากแหล่งต่างๆ ที่มีความหลากหลาย

American Library Association Presidential Committee on Information Literacy (1989) ให้ความหมายว่า การรู้สารสนเทศ (Information Literacy) หมายถึง ความรู้ความสามารถของบุคคลในการ

ระบุความต้องการสารสนเทศของตนเองได้ มีความสามารถในการค้นหา ประเมินคุณค่า และใช้ประโยชน์จากสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Cheuk (1989) การรู้สารสนเทศ หมายถึง การใช้สารสนเทศอย่างมีทักษะเพื่อแสวงหา และใช้สารสนเทศ อย่างเป็นระบบ ตลอดจนมีจริยธรรม เพื่อเป็นการแสวงหา ความหมาย ความรู้ใหม่ การหยั่งรู้ ความเข้าใจ และความคิด การแก้ปัญหาของตนเองและส่วนรวม

Brevik & Gee ผู้เชี่ยวชาญทางการรู้สารสนเทศ กล่าวว่า การรู้สารสนเทศเป็น (1989) ความสามารถในการเข้าถึงและประเมินสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการผสมผสานทักษะการค้นคว้าประเมินสารสนเทศ มีความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือและแหล่งสารสนเทศ อีสาระในการตัดสินใจเลือก มีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Kuhlthau (1989) กล่าวว่า การรู้สารสนเทศ มีลักษณะใกล้เคียงกับการรู้หนังสือ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการอ่านและการใช้สารสนเทศที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังเกี่ยวกับความต้องการสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ รู้ความต้องการสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ รู้ความต้องการสารสนเทศ สามารถจัดการกับสารสนเทศที่มีมากมายโดยคอมพิวเตอร์หรือสื่ออื่นๆ และเพื่อที่จะเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยการใช้ทักษะความรู้ใหม่ๆ

องค์ประกอบของการรู้สารสนเทศ

สมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association) (2005) ได้กำหนดองค์ประกอบของการรู้สารสนเทศไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการตระหนักว่าเมื่อใดจำเป็นต้องใช้สารสนเทศ ผู้เรียนจะต้องกำหนดเรื่องที่จะศึกษาค้นคว้า กำหนดความต้องการสารสนเทศ ระบุชนิดและรูปแบบที่หลากหลายของแหล่งสารสนเทศที่จะศึกษา เช่น ห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ พิพิธภัณฑ์ หอจดหมายเหตุ บุคคล สถานที่ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น รวมทั้งตระหนักถึงค่าใช้จ่ายและประโยชน์ที่ได้รับ และทราบขอบเขตของสารสนเทศที่จำเป็น

---

2. การเข้าถึงสารสนเทศ ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีการค้นคืนสารสนเทศที่เหมาะสม กำหนดกลยุทธ์การค้นคืนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถค้นคืนสารสนเทศออนไลน์หรือสารสนเทศจากบุคคลโดยใช้วิธีการที่หลากหลายสามารถปรับกลยุทธ์การค้นคืนที่เหมาะสมตามความจำเป็น รวมถึงการตัดตอนบันทึก และการจัดการสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศ

3. การประเมินสารสนเทศ ผู้เรียนสามารถสรุปแนวคิดสำคัญจากสารสนเทศที่รวบรวม โดยใช้เกณฑ์การประเมินสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือ ความเที่ยงตรง ความถูกต้อง และความทันสมัย สามารถสังเคราะห์แนวคิดหลักเพื่อสร้างแนวคิดใหม่ เปรียบเทียบความรู้ใหม่กับความรู้เดิมเพื่อพิจารณาว่าอะไรคือสิ่งที่เพิ่มขึ้น อะไรคือสิ่งที่ขัดแย้งกัน และอะไรคือสิ่งที่คล้ายตามกัน

4. ความสามารถในการใช้สารสนเทศที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถใช้สารสนเทศใหม่ผนวกกับสารสนเทศที่มีอยู่ในการวางแผนและสร้างผลงาน หรือการกระทำตามหัวข้อที่กำหนด ทบทวนกระบวนการ พัฒนาการผลิตผลงานของตนเอง และสามารถสื่อสารหรือเผยแพร่ผลงานของตนเองต่อบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คณาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2548) กล่าวถึง องค์ประกอบของการรู้สารสนเทศ มีดังนี้

1. ความสามารถในการตระหนักว่าเมื่อใดจำเป็นต้องใช้สารสนเทศ ผู้เรียนจะต้องกำหนดเรื่องที่จะศึกษาค้นคว้า กำหนดความต้องการสารสนเทศ ระบุชนิดและรูปแบบที่หลากหลายของแหล่งสารสนเทศที่จะศึกษา เช่น ห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ พิพิธภัณฑสถาน หอจดหมายเหตุ บุคคล สถานที่ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น รวมทั้งตระหนักถึงค่าใช้จ่ายและประโยชน์ที่ได้รับ และทราบขอบเขตของสารสนเทศที่จำเป็น

2. การเข้าถึงสารสนเทศ ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีการค้นคืนสารสนเทศที่เหมาะสม กำหนดกลยุทธ์การค้นคืนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถค้นคืนสารสนเทศออนไลน์ หรือสารสนเทศจากบุคคลโดยใช้วิธีการที่หลากหลายสามารถปรับกลยุทธ์การค้นคืนที่เหมาะสมตามความจำเป็น รวมถึงการตัดตอนบันทึก และ

การจัดการสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศ

---

3. การประเมินสารสนเทศ ผู้เรียนสามารถสรุปแนวคิดสำคัญจากสารสนเทศที่รวบรวม โดยใช้เกณฑ์การประเมินสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือ ความเที่ยงตรง ความถูกต้อง และความทันสมัย สามารถสังเคราะห์แนวคิดหลักเพื่อสร้างแนวคิดใหม่ เปรียบเทียบความรู้ใหม่กับความรู้เดิมเพื่อพิจารณาว่าอะไรคือสิ่งที่เพิ่มขึ้น อะไรคือสิ่งที่ขัดแย้งกัน และอะไรคือสิ่งที่คล้ายตามกัน

4. ความสามารถในการใช้สารสนเทศที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถใช้สารสนเทศใหม่ผนวกกับสารสนเทศที่มีอยู่ในการวางแผนและสร้างผลงาน หรือการกระทำตามหัวข้อที่กำหนด ทบทวนกระบวนการ พัฒนาการผลิตผลงานของตนเอง และสามารถสื่อสารหรือเผยแพร่ผลงานของตนเองต่อบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การรู้ห้องสมุด (Library literacy) ผู้เรียนต้องรู้ว่า ห้องสมุดเป็นแหล่งรวบรวมสารสนเทศในสาขาวิชาต่างๆ ไว้ในรูปแบบที่หลากหลายทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รู้วิธีการจัดเก็บสื่อ รู้จักใช้เครื่องมือช่วยค้นต่างๆ รู้จักกลยุทธ์ในการค้นคืนสารสนเทศแต่ละประเภท รวมทั้งบริการต่างๆ ของห้องสมุด โดยเฉพาะห้องสมุดของสถาบัน การศึกษาที่ผู้เรียนกำลังศึกษาอยู่จะต้องรู้จักอย่างลึกซึ้งซึ่งในประเด็นต่างๆ ดังกล่าวแล้ว การรู้ห้องสมุดครอบคลุมการรู้แหล่งสารสนเทศอื่นๆ ด้วย

6. การรู้คอมพิวเตอร์ (Computer Literacy) ผู้เรียนต้องรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เบื้องต้นในเรื่องของฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ การเชื่อมประสาน และการใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์ เช่น การพิมพ์เอกสาร การส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ การใช้อินเทอร์เน็ตในการติดต่อสื่อสาร รวมถึงการรู้ที่ตั้งของแหล่งสารสนเทศ เป็นต้น

7. การรู้เครือข่าย (Network Literacy) ผู้เรียนต้องรู้ขอบเขตและมีความสามารถในการใช้สารสนเทศทางเครือข่ายที่เชื่อมโยงถึงกันทั่วโลก สามารถใช้กลยุทธ์การสืบค้นสารสนเทศจากเครือข่าย และการบูรณาการสารสนเทศจากเครือข่ายกับสารสนเทศจากแหล่งอื่นๆ

8. การรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เห็น (Visual Literacy) ผู้เรียนสามารถเข้าใจและแปลความหมายสิ่งที่เห็นได้ รวมถึงความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ การแสดงความคิดเห็น และสามารถใช้อย่างที่เห็นนั้นในการทำงานและการดำรงชีวิตประจำวันของตนเองได้ เช่น สัญลักษณ์บุหรี และ มีเครื่องหมาย

กากบาททาบอยู่ด้านบนหมายถึง ห้ามสลับบุหรี สัญลักษณ์ผู้หญิงอยู่หน้าห้องน้ำ หมายถึง ห้องน้ำสำหรับสตรี เป็นต้น

9. การรู้สื่อ (Media Literacy) ผู้เรียนต้องสามารถเข้าถึง วิเคราะห์ และผลิตสารสนเทศจากสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ ภาพยนตร์ วิทยุ ดนตรี หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เป็นต้น รู้จักเลือกรับสารสนเทศจากสื่อที่แตกต่างกัน รู้ขอบเขตและการเผยแพร่สารสนเทศของสื่อ เข้าใจถึงอิทธิพลของสื่อ และสามารถพิจารณาตัดสินได้ว่าสื่อต่างๆ มีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงไร

10. การรู้สารสนเทศดิจิทัล (Digital Literacy) ผู้เรียนสามารถเข้าใจและใช้สารสนเทศรูปแบบซึ่งนำเสนอในรูปแบบดิจิทัลผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ ตัวอย่างการรู้สารสนเทศดิจิทัล เช่น สามารถดาวน์โหลดไฟล์ข้อมูลจากแหล่งทรัพยากรสารสนเทศที่เข้าถึงในระยะไกลมาใช้ได้ รู้ว่าคุณภาพสารสนเทศที่มาจากเว็บไซต์ต่างๆ แตกต่างกันว่าเว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือและเว็บไซต์ไม่น่าเชื่อถือ รู้จักโปรแกรมการค้นหาสามารถสืบค้นโดยใช้การสืบค้นขั้นสูง รู้เรื่องของกฎหมายลิขสิทธิ์ที่คุ้มครองทรัพยากรสารสนเทศบนเว็บไซต์ การอ้างอิงสารสนเทศจากเว็บไซต์ เป็นต้น

11. การมีความรู้ด้านภาษา (Language Literacy) ผู้เรียนมีความสามารถกำหนดคำสำคัญสำหรับการค้น ในขั้นตอนการค้นคืนสารสนเทศที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ การค้นสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต และการนำเสนอสารสนเทศที่ค้นมาได้ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่จำเป็นมากที่สุด เนื่องจากเป็นภาษาสากล และสารสนเทศส่วนใหญ่เผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษ

12. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตัดสินใจเลือกรับสารสนเทศที่นำเสนอไว้หลากหลาย โดยการพิจารณาทบทวนหาเหตุผล จากสิ่งที่เคยจดจำ คาดการณ์ โดยยังไม่เห็นคล้อยตามสารสนเทศที่นำเสนอเรื่องนั้นๆ แต่จะต้องพิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยความรอบคอบและมีเหตุผลว่าสิ่งใดสำคัญมีสาระก่อนตัดสินใจเชื่อ จากนั้นจึงดำเนินการแก้ปัญหา

13. การมีจริยธรรมทางสารสนเทศ (Information Ethic) การสร้างผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ มีความสำคัญและเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา เพื่อปลูกฝังผู้เรียนให้รู้จักใช้สารสนเทศโดยชอบธรรมบนพื้นฐานของจริยธรรมทางสารสนเทศ เช่น การนำข้อความ

หรือแนวคิดของผู้อื่นมาใช้ในงานของตนจำเป็นต้องอ้างอิงเจ้าของผลงานเดิม การไม่นำข้อมูลที่ขัดต่อศีลธรรมและจรรยาบรรณของสังคมไทยไปเผยแพร่ เป็นต้น

ปภาดา เจียวก๊ก กล่าวถึงองค์ประกอบของการรู้สารสนเทศ (2547) ประกอบด้วยความสามารถ 3 ประการ คือ

1. การเข้าถึงสารสนเทศ ประกอบด้วย ความสามารถในการกำหนดประเด็นปัญหาสารสนเทศที่ต้องการใช้ได้ และสามารถระบุแหล่งและค้นคืนสารสนเทศ โดยมีความรู้ในการใช้กลยุทธ์การค้นหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์

2. การประเมินสารสนเทศ ประกอบด้วย ความสามารถในการสังเคราะห์หรือตีความสารสนเทศที่ค้นคืนได้ สามารถตัดสินได้ว่าสารสนเทศที่ค้นพบนั้นมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ เป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น รวมทั้งสารสนเทศนั้นนำเสนอด้วยความลำเอียงหรือไม่

3. การใช้สารสนเทศ ประกอบด้วย ความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศ และมารยาทในการใช้สารสนเทศ ความสามารถในการจัดการสารสนเทศที่ค้นคืนได้ รูปแบบวิธีการนำเสนอสารสนเทศได้เหมาะสมกับผู้ฟังหรือผู้ใช้สารสนเทศ

โดยความสามารถหลักของการรู้สารสนเทศที่กล่าวมาจะเกิดขึ้นได้นั้นต้องใช้ความสามารถหลาย ๆ อย่างประกอบเข้าด้วยกัน ดังนี้

1. การรู้ห้องสมุด (Library literacy) หมายถึง ความสามารถในการรู้จักและเลือกใช้ทรัพยากรสารสนเทศต่าง ๆ ในห้องสมุด รวมทั้งบริการต่าง ๆ ของห้องสมุด

2. การรู้คอมพิวเตอร์ (Computer literacy) หมายถึง การรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในเรื่องของฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ และการใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์ การเชื่อมประสานคอมพิวเตอร์และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม เช่น ความปลอดภัยของคอมพิวเตอร์ ไวรัสคอมพิวเตอร์ และความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้ (Privacy) เป็นต้น

3. ทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking skills) เป็นการคิดไตร่ตรองด้วยเหตุผลว่าสิ่งใดสำคัญมีสาระแล้วจึงตัดสินใจเชื่อถือ หรือลงมือปฏิบัติ ในแง่ของการรู้สารสนเทศนั้น การคิดอย่างมีวิจารณญาณจะเป็นความสามารถที่ใช้ในการกำหนดคำถามได้ตรงประเด็น การคิดในกระบวนการค้นหาสารสนเทศ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการค้น ซึ่งเริ่มตั้งแต่การกำหนดคำถาม

เกี่ยวกับปัญหาที่ต้องการศึกษา การคิดวางแผนการสืบค้น การประเมินสารสนเทศ และการปรับเปลี่ยน
ข้อคำถามต่าง ๆ เพื่อค้นหาสารสนเทศอื่นที่ต้องการเพิ่มเติม (Humes. 1998, Bodi. 1988) การคิดอย่างมี
วิจารณญาณ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การนิยามปัญหาหรือการทำความกระจ่างชัดของปัญหา

3.2 การเลือกหรือรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของปัญหา

3.3 การระบุข้อสันนิษฐานหรือสร้างข้อสรุปที่สมเหตุสมผลจากข้อมูลที่มี รู้ว่าข้อมูลใดเป็น
ข้อเท็จจริง ข้อมูลใดเป็นข้อคิดเห็น

3.4 การกำหนดและตั้งสมมุติฐานจากปัญหา โดยการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่าง
สมมุติฐานกับข้อมูลและข้อตกลงเบื้องต้น

3.5 การสรุปอย่างสมเหตุสมผล โดยพิจารณาตัดสินความสมเหตุสมผลของการคิดหา
เหตุผลและประเมินข้อสรุปโดยอาศัยเกณฑ์มาประยุกต์

นอกจากนี้ฮาร์เวล (Harvell. 1998) สพิทเซอร์ ไอเซนเบิร์ก และโลว์ (Spitzer, Eisenberg
& Lowe. 1998) มอฮาน (Maughan. 2001) เบนตัน (Bainton. 2001) และคอกซ์ (Koch. 2001) กล่าวไว้
สอดคล้องกันว่า นอกเหนือจากความสามารถที่กล่าวมา การรู้สารสนเทศ มีการขยายขอบเขตไปถึง
ความสามารถในเรื่องอื่นอีกเพราะสารสนเทศมีการนำเสนอในหลาย ๆ รูปแบบ ตั้งแต่รูปแบบธรรมดาไป
จนถึงรูปแบบที่ซับซ้อน ซึ่งจะรวมถึงคำต่าง ๆ ได้แก่ สิ่งพิมพ์ ภาพ ตาราง กราฟ สื่อประสม
ภาพเคลื่อนไหว ฯลฯ และในอนาคตอาจจะมีการนำเสนอสารสนเทศในรูปแบบอื่น ๆ อีก ดังนั้นการใช้
สารสนเทศในรูปแบบที่หลากหลาย จึงต้องการความสามารถที่มากกว่าการรู้หนังสือขั้นพื้นฐานในการ
อ่านออกเขียนได้ การที่จะเข้าใจรูปแบบสารสนเทศที่ซับซ้อนนั้นจะต้องมีทักษะในเรื่องอื่น ๆ อีก ได้แก่

1. การรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เห็น (Visual literacy) คือ จะต้องมีความสามารถเข้าใจสิ่งที่เห็นซึ่ง รวมไปถึง
ถึงความสามารถในการคิด การเรียนรู้และการแสดงความคิดเห็นส่วนตัวต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เห็น

2. การรู้สื่อ (Media literacy) คือ ความสามารถในการเข้าถึง การวิเคราะห์ผลผลิตของ
สารสนเทศ รู้ชัดถึงอิทธิพลของโทรทัศน์ ภาพเคลื่อนไหว วิทยุ ดนตรี หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร เข้าใจ
ดึงข้อความที่ได้รับจากสื่อที่ต่างกัน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้

ความเข้าใจเกี่ยวกับขอบเขตของสื่อ การเผยแพร่สารสนเทศ รู้ว่าสื่อมีการทำงานอย่างไร มีความน่าเชื่อถืออย่างไร

3. การรู้เทคโนโลยี (Technology literacy) คือ ความสามารถในการเรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยีซึ่งจะรวมถึงทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ การใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์และเครือข่าย รู้ผลกระทบของเทคโนโลยี ต่ออาชีพ และต่อสังคม โดยการรู้เทคโนโลยี มี 2 ระดับ คือ

3.1 การรู้พื้นฐาน หมายถึง ระดับที่น้อยที่สุดของความคุ้นเคยกับเครื่องมือเทคโนโลยี เช่น โปรแกรมประมวลผลคำ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์โปรแกรมค้นคว้าเว็บ

3.2 การรู้ในระดับชำนาญหรือคล่องแคล่ว หมายถึง มีความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีสามารถประยุกต์เพื่อผลิตผลงานและใช้ในชีวิตประจำวัน การรู้เทคโนโลยี เป็นสิ่งที่เกิดก่อนการรู้สารสนเทศนักศึกษาที่มีทักษะและความรู้เรื่องเทคโนโลยีจะสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้ดีกว่าเพราะมีทักษะพื้นฐาน

4. การรู้เครือข่าย (Network literacy) คือ การรู้ขอบเขตและการใช้แหล่งสารสนเทศทางเครือข่ายที่เชื่อมโยงทั่วโลก เข้าใจระบบการจัดการสารสนเทศทางเครือข่าย การค้นหาสารสนเทศต่าง ๆ จากเครือข่าย โดยใช้เครื่องมือค้นหาสารสนเทศ และสามารถบูรณาการสารสนเทศทางเครือข่ายกับสารสนเทศที่ได้มาจากแหล่งอื่นได้ นอกจากนี้ การรู้สารสนเทศจะรวมถึงจริยธรรมทางสารสนเทศ นั่นคือ ต้องเข้าใจถึงประเด็นกฎหมาย และมารยาทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงและการใช้สารสนเทศ ซึ่งถือได้ว่าความสามารถทั้งหมดนี้เป็นความสามารถสำคัญที่สนับสนุนให้เป็นบุคคลผู้รู้สารสนเทศ

ทักษะการเข้าถึงข้อมูล

ทักษะการค้นหาและการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งของทักษะการเข้าถึงข้อมูลมีส่วนประกอบที่สำคัญ ประการ 6 มีรายละเอียดดังนี้ (Computer Skills for Information Problem-Solving: Learning and Teaching Technology in Contest” โดย M.B. Eisenberg และ D. Johnson. Eric Digest, มีนาคม 1996)

1. รู้ว่าเมื่อใดมีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูล (ความเข้าใจ)

1.1 รู้ว่าเมื่อใดต้องการข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาความคิด

1.2 ะดมสมองเพื่อค้นหาวิธีการหลากหลายเพื่อเข้าถึงปัญหาหรือประเด็น

1.3 ระบุ จัดการ และเรียงลำดับสิ่งที่ต้องทำเพื่อให้โครงการที่ต้องใช้ข้อมูลสำเร็จ

ขั้นแรก ผู้เรียนต้องระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข และสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ให้ชัดเจน

ก่อนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากเพราะผู้เรียนจำเป็นต้องมีจุดประสงค์การเรียนรู้ในใจ

ขั้นสอง ผู้เรียนเขียนขั้นตอนที่จำเป็นในการทำงานค้นคว้าหรือหาคำตอบ ผู้เรียนส่วน

ใหญ่จะใช้ความสามารถพิเศษด้านตรรกะคณิตศาสตร์ในขณะวางแผนการทำงาน จากนั้นเป็นการค้น/

ข้อมูล ซึ่งผู้เรียนอาจค้นด้วยตนเอง สอบถามจากผู้เชี่ยวชาญบนอินเทอร์เน็ต หรือทำสถานการณ์จำลองบนอินเทอร์เน็ตเพื่อรวบรวมข้อมูล

2. ค้นหาและระบุข้อมูลที่ต้องการ(ความเข้าใจและการวิเคราะห์) ในกระบวนการ การค้นหาและระบุข้อมูลที่ต้องการ ผู้เรียนจะได้ฝึกฝนสิ่งเหล่านี้

2.1 ตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อมูลที่ตนต้องการค้นหา

2.2 ใช้เทคนิควิธีการค้นหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพและรู้จักใช้คำสำคัญ ช่วยในการค้นหา

ข้อมูล

2.3 วิเคราะห์แหล่งข้อมูลต่างๆเพื่อเกี่ยวข้อง

2.4 อ่านอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อจะได้เข้าใจข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน ต้องสา (การวิเคราะห์และประเมินผล)มารณทำสิ่งเหล่านี้

3.1 ประเมินคุณภาพของข้อมูลได้

3.2 ตัดสินความถูกต้องแม่นยำและความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้

3.3 แยกแยะความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่เป็นการแสดงความคิดเห็น ข้อโต้แย้งที่มี

เหตุผลและข้อเท็จจริงได้ทักษะทั้ง มีความซับซ้อนมากและสามารถใช้เวลาตลอด 3ดชีวิตในการเรียนรู้

ผู้สอนสามารถเริ่มสอนทักษะเหล่านี้ได้ทุกเมื่อ วิธีการที่ได้ผลวิธีหนึ่งคือแสดงตัวอย่างให้ผู้เรียนได้เห็น

ระหว่างข้อมูลที่เป็นการแสดงความคิดเห็น ข้อมูลที่เป็นการโต้แย้งอย่างมีเหตุผล รวมทั้งข้อมูลที่เป็น

ข้อเท็จจริงว่ามีลักษณะอย่างไร โดยยกตัวอย่างจากเว็บไซต์ และแสดงให้ผู้เรียนเห็นว่า ข้อมูลทุกอย่าง

บนอินเทอร์เน็ตไม่ใช่ข้อเท็จจริงเสมอไป

4. เรียบเรียงจัดระบบข้อมูล (การประยุกต์ใช้)

การเรียบเรียงจัดระบบข้อมูลเป็นทักษะการเข้าถึงข้อมูลซึ่งจะช่วยผู้เรียนทำสิ่งเหล่านี้ได้

4.1 รู้ว่าการเรียบเรียงข้อมูลขององค์ความรู้เป็นอย่างไร

4.2 จัดระบบและเก็บข้อมูลในรูปแบบที่ค้นหาได้ง่ายเมื่อต้องการใช้

3.4 จัดระบบข้อมูลสำหรับการนำมาประยุกต์ใช้

5. ใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ (การสังเคราะห์)

5.1 สร้างข้อมูลใหม่ขึ้นจากการสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ

5.2 บุรณาการข้อมูลใหม่เข้ากับความรู้ที่มีอยู่เดิม

5.3 สรุปข้อมูลที่พบในแหล่งข้อมูลต่างๆ

บรรณนิทัศน์ อ่านว่า บันหมายถึง .ตัด-นิ-ตัด หรือ บัน-นิ-นะ- ข้อความที่แนะนำหนังสือ มักมีความยาว ประมาณ 5-10 บรรทัด ประกอบด้วยชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ แหล่งที่พิมพ์ สารระสำคัญ และคุณค่าหรือ ประโยชน์ของหนังสือ บรรณนิทัศน์อาจเน้นจุดเด่นของหนังสือ หรืออาจมีความเห็นของผู้ที่ทำบรรณนิทัศน์ด้วยก็ได้

บรรณนิทัศน์ มีประโยชน์สำหรับผู้อ่าน ทำให้สามารถทราบเรื่องราวของหนังสือต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และ นำไปสู่การค้นคว้าที่กว้างขวางและลึกซึ้งต่อไป

บรรณนิทัศน์ เน้นจุดเด่นของหนังสือเพื่อให้น่าสนใจ และผู้เขียนบรรณนิทัศน์มักเป็นคนอื่นที่ไม่ใช่เจ้าของงาน

ตัวอย่างบรรณนิทัศน์.....

แสงเทียน ศรีธธาไทย. ร .๘ ยุวกษัตริย์รัตนโกสินทร์.พิมพ์ครั้งที่ 4 - - กาญจนบุรี .ร่วมฟ้าสยาม :

192 หน้า.

เลขเรียกหนังสือ DS 586 ส961ร

หนังสือ ร.๘ ยุวกษัตริย์รัตนโกสินทร์ เล่มนี้เป็นพระราชประวัติ และเรื่องราวที่น่าสนใจของรัชกาลที่ 8 พระผู้เคยเป็นคุณน้ำทิพย์ชโลมจิตใจชาวไทยในยุคบ้านเมืองระส่ำระสายด้วยเหตุเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทรงเป็นรากฐานแห่งความมั่นคงแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์ในยุคปัจจุบัน เชิญร่วมกันทวนรำลึกถึงความมั่งคั่งแห่งพระทัย และพระจริยาอนุวัตรอันประเสริฐยิ่งของพระราชชนัดดาในสมเด็จพระปิยมหาราช

บรรณนิทัศน์หนังสืออ้างอิง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

ชื่อเรื่อง บรรณนิทัศน์	
ผู้แต่ง	สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
ชื่อเรื่อง	พระพุทธเจ้าหลวงกับชาวกรุงเก่า.
สถานที่พิมพ์	อยุธยา โรงพิมพ์เทียนวัฒนา ., 2541.
หมวดหมู่	อ DS 582 ส181พ 2541
สาระสังเขป	หนังสือเรื่อง พระพุทธเจ้าหลวงกับชาวกรุงเก่า เล่มนี้มีเนื้อหาที่กล่าวถึง พระมหากษัตริย์องค์ที่ทรงมีต่อจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และชาวจังหวัดอยุธยาสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในจังหวัด การวางรากฐานการสื่อสาร การจัดระเบียบการออกโฉนดที่ดิน ประเพณีท้องถิ่นต่าง ๆ การจัดการศึกษา พิพิธภัณฑสถาน งานพระราชกุศล การปรับปรุงการปกครองรถไฟสายแรกของไทย การสถาปนาเทศบาล และการรำลึกอดีต
ผู้แต่ง	พลาดิษฐ์ ลิทธิธัญกิจ.
ชื่อเรื่อง	พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
สถานที่พิมพ์	กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์ ., 2536.
หมวดหมู่	อ DS 570.6 พ455พ 2536
สาระสังเขป	เนื้อหาภายในหนังสือกล่าวถึง พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ ในหัวต่าง ๆ ดังนี้ วันพระราชสมภพ ด้านการศึกษา ทรงผนวชเป็นภิกษุ การพระราชพิธีบรมราชาภิเษก การปฏิรูประเบียบบริหารราชการแผ่นดิน การวางรากฐานการศึกษาของชาติ การจัดกองทัพป้องกันประเทศ การบำรุงพระพุทธศาสนา การเลิกทาสและเลิกไพร่ให้เป็นไท การพัฒนาประเพณีให้ทันสมัยนิยม ลิทธิสภาพนอกอาณาเขต พระราชนิพนธ์ที่สำคัญหลายเรื่องและพระราชหัตถเลขา การเสด็จประพาสต้นและประพาสหัวเมือง การพัฒนาบ้านเมืองอย่างเอนกอนันต์ พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก และพระราชวังดุสิต ราชสำนักในสมัยรัชกาลที่ 5

